

EUROPOS SĄJUNGA
Europos fondas trečiųjų
šalių piliečių integracijai

DIVERSITY
DEVELOPMENT
GROUP

LIETUVOS
SOCIALINIŲ TYRIMŲ
CENTRAS

etninių tyrimų institutas

TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ INTEGRACIJOS TRAJEKTORIJOS IR VERTINIMO MECHANIZMAI

Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai 2012 m. metinė programa

Paramos sutarties Nr. D4-121-EIF-2012/6/04/RM/1/13/05

TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIAI LIETUVOS VISUOMENĖJE: TEISINĖS PADĖTIES MONITORINGAS

Tyrimo ataskaita

Vilnius, 2014

Įvadas

Trečiųjų šalių piliečių (TŠP) integracija – platus ir kompleksinis procesas. Integracija apima įvairiausias visuomeninio gyvenimo sritis, kurios, daugeliu atveju, vienaip ar kitaip yra reglamentuotos įvairiais teisės aktais. Su teisiniu reglamentavimu TŠP susiduria kasdien, eidami į gydymo įstaigas, darbovietes, valstybines institucijas, privačias įmones, mokėdami mokesčius, norėdami mokytis ar studijuoti, susidūrę su socialinėmis problemomis ir kt. Net ir būnant šalies piliečiu pasitaiko situacijų, kuomet teisinis reglamentavimas konkrečių klausimų atžvilgiu nėra aiškus, todėl iškyla įvairių nesusipratimų. Užsieniečiams (šiuo atveju – TŠP) tokiose situacijose yra dar sunkiau, nes jie dažniausiai nesupranta kalbos, todėl negali įsigilinti į teisinę bazę. Galiausiai, kultūriniai skirtumai, skirtingi socialiniai įgūdžiai ir silpnesni socialiniai ištekliai sukuria papildomus integracijos barjerus. Taigi svarbu, jog teisinis reglamentavimas, susijęs su trečiųjų šalių piliečiais, būtų aiškus ir užtikrintų, kad nebūtų pažeidžiamos užsieniečių teisės, kad užsieniečiai nebūtų diskriminuojami dėl savo teisinės padėties, etninės kilmės ir religijos, kad būtų užtikrinamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės bei būtų sudaromos galimybės integruotis. Tuo pačiu, teisinio reglamentavimo aiškumas svarbus ir valstybinių institucijų tarnautojams bei kitiems migracijos ir/ar integracijos procesuose dalyvaujantiems asmenims, kurie taiko/įgyvendina atitinkamas teisės normas. Svarbu, kad valstybės tarnautojai (teikiantis paslaugas TŠP), darbdaviai (samdydami užsieniečių), medikai (teikiantis medicininės paslaugas) ir kt. susiję asmenys žinotų kokiomis teisės normomis reikia vadovautis siekiant, kad visose situacijose teisės normos būtų taikomos vienodai.

Nors trečiųjų šalių piliečių Lietuvoje nėra daug (TŠP sudaro 1,2 proc. visų šalies gyventojų¹), jie yra Lietuvos visuomenės dalis. Taigi, svarbu ne tik apibrėžti TŠP teisinę padėtį atvykimo į Lietuvą ir gyvenimo šalyje atžvilgiu, bet ir pažvelgti į TŠP teisinį statusą platesniame, kasdienio gyvenimo kontekste, integruojat TŠP teises į darbo, švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos ir kitas gyvenimo sritis reglamentuojančius teisės aktus.

¹ 2013 m. Migracijos metraštis. Migracijos departamentas.

Darbo tikslas – atlikti TŠP teisinės padėties Lietuvoje monitoringą

Uždaviniai:

1. Atrinkti ir išanalizuoti pagrindinius nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius TŠP teisinę padėtį Lietuvoje;
2. Kompleksiškai apžvelgi nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius įvairias visuomenės gyvenimo sritis, ir nustatyti kokia apimtimi šie teisės aktai yra taikomi Lietuvoje gyvenantiems TŠP;
3. Analizuojant teisės aktus atskleisti TŠP teisių reglamentavimo pokyčius;
4. Atskleisti teisės aktų spragas ir/ar skirtingų teisės aktų prieštaravimus (nesuderinamumą);
5. Nustatyti, ar teisės aktuose aiškiai reglamentuojamos TŠP teisės ir pareigos;
6. Nustatyti, ar teisės aktuose nėra TŠP diskriminuojančių nuostatų.

Metodas – nacionalinių teisės aktų analizė.

Teisinės padėties monitoringas

Pagrindinis teisės aktas, kuriame reglamentuojamos užsieniečių teisės ir pareigos Lietuvoje, leidimų gyventi ir dirbti išdavimo, prieglobsčio suteikimo tvarka ir kiti susiję klausimai, yra 2004 m. balandžio 29 d. Lietuvos Respublikos Įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties² (toliau – UTPI) ir šį įstatymą lydintys poįstatyminiai teisės aktai, detalizuojantys konkrečių teisinių klausimų įgyvendinimą. Tačiau norint analizuoti užsieniečių integracijos teisinius aspektus, svarbu apžvelgti įvairias visuomenės gyvenimo sritis reglamentuojančius teisės aktus ir atskleisti, ar jie užtikrina imigrantų teises.

* * *

Siekiant struktūruoti analitinę tyrimo priegą, imigrantų (TŠP) teisinės padėties Lietuvoje monitoringas atliekamas atsižvelgiant į „Migracijos politikos grupės“ projekte „Migrantų integracijos politikos indeksas“ (MIPEX)³ analizuojamas sritis ir Lietuvos tyrėjų⁴ pasiūlytus imigrantų politikos vertinimo rodiklius.

Užsieniečių teisinė padėtis: legalus atvykimas, teisėtas buvimas šalyje, teisė į šeimos susijungimą, kt.

Asmuo, nusprendęs atvykti gyventi į Lietuvą pirmiausia susiduria su leidimo gyventi Lietuvoje išdavimo klausimais. UTPI 25 straipsnyje įtvirtinta, kad užsieniečiams Lietuvoje yra išduodami 2 rūšių leidimai gyventi: 1. Leidimas laikinai gyventi; 2. Leidimas nuolat gyventi. Leidimų gyventi išdavimo statistika iškalbingai rodo, kad didžioji dalis atvykstančiųjų bei jau gyvenančių šalyje turi teisę tik laikinai gyventi Lietuvoje. 2013 m. buvo išduoti tik 665 sprendimai išduoti ilgalaikio gyventojo leidimą, tuo tarpu leidimas laikinai gyventi buvo išduotas 14 917 asmenims⁵.

² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties; aktuali 2013.10.24 redakcija http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458448

³ Plačiau apie tyrimą, žr. <http://www.integrationindex.eu/>

⁴ Beresnevičiūtė V., Leončikas T., Žibas K. (2009) „Lietuvoje gyvenančių migrantų integracijos politikos vertinimo principai ir rodikliai: išvados ir rekomendacijos“. Etniškumo studijos 2009/2.

⁵ 2013 m. Migracijos metraštis. Migracijos departamentas.

Atvykstantiems užsieniečiams yra keliama daug reikalavimų (pavyzdžiui, atitikti Šengeno sienų kodekse numatytus reikalavimus, turėti sveikatos draudimą, turėti pakankamai lėšų, gyvenamąją vietą, kt.), o ir pati leidimo gyventi Lietuvoje išdavimo procedūra yra netrumpa – 2–4 mėnesiai (turimo leidimo keitimas 1–2 mėnesiai). Pažymėtina, kad prašymo išduoti leidimą gyventi Lietuvoje nagrinėjimo terminai anksčiau buvo ilgesni (iki 6 mėn.). Šios procedūros sutrumpintos tik nuo 2014 m. sausio 1 d. Iš dalies ši problema sprendžiama asmenims, pateikusiems prašymus išduoti leidimą gyventi Lietuvoje suteikiant galimybę prašyti nacionalinės D vizos, kuri galioja iki kol bus išduotas leidimas gyventi. Nesusipratimų kildavo dėl to, kad pačiame UTPĮ 17 straipsnyje yra nurodyta, kad nacionalinė viza D gali būti išduodama asmeniui, kurio atvykimo į Lietuvą tikslas – ilgalaikis buvimas šalyje, tačiau ir poįstatyminiuose teisės aktuose nebuvo detalizuojama, kaip toks ilgalaikis tikslas apibrėžiamas. Tik 2014 m. gegužės 23 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-354/V-76 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymo Nr. 1v-280/v-109 „Dėl kvietimo patvirtinimo, dokumentų vizai gauti pateikimo, konsultacijų vykdymo, vizos išdavimo ar atsisakymo ją išduoti, jos pratęsimo ar atsisakymo ją pratęsti, jos panaikinimo ir Šengeno vizos atšaukimo, taip pat komercinių tarpininkų akreditavimo ir išorės paslaugų teikėjų pasirinkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo,„ jau konkrečiai nurodoma, kad viza gali būti išduodama asmeniui, pateikusiam prašymą išduoti ar pakeisti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje (66.10 papunktis).

Taip pat pažymėtina, kad teikiant prašymą išduoti nacionalinę D vizą yra imamas 207 Lt mokestis, be to turi būti pateikiamas sveikatos draudimą įrodantis dokumentas (minimali draudimo vertė 20 tūkst. Lt). Kartu asmuo, pateikdamas prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje už dokumentų tvarkymą turi sumokėti 300 Lt, o už leidimo gyventi išdavimą – 100 litų rinkliavas⁶. Taigi, bendra rinkliavų suma susidaro nemaža, be to, užsienietis privalo pateikti dokumentą, įrodantį, kad turi pakankamai lėšų pragyventi (šiai dienai suaugusiam asmeniui – 1000 lt, asmeniui iki 18 metų – 500 Lt

⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl konkrečių valstybės rinkliavos dydžių ir šios rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“.

mėnesiui⁷, o t.y. 12 000 Lt metams). Daliai atvykstančiųjų tai kelia sunkumų. Pažymėtina, kad nei UTPĮ, nei Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakyme Nr. 1v-329 „Dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas tam, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo“⁸ nėra detalizuojama, kokie dokumentai ir už kokį laikotarpį turi būti pateikiami siekiant pagrįsti turimas lėšas. Toks neapibrėžtumas gali sukelti įvairių nesusipratimų tiek užsieniečiams, tiek jų dokumentus priimančioms valstybės tarnautojams, tad kyla grėsmė, kad šis reikalavimas gali būti įvairiai interpretuojamas.

Detaliau apie tai, kokie dokumentai turėtų būti pateikiami tokiam pagrindimui minima tik kalbant apie ilgalaikių leidimų gyventi išdavimą⁹. Platesnis šio klausimo reglamentavimas atsirado tik 2013 m. spalio 14 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. 1V-445 „Dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Bendrijoje užsieniečiams išdavimo IR fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės bei fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimui Nr. 1 V- 862. Šiame įsakyme įtvirtinta, kad asmuo, kartu su prašymu išduoti ilgalaikį leidimą gyventi turi pateikti *<...dokumentą, patvirtinantį, kad turi pakankamai lėšų pragyventi Lietuvos Respublikoje ne mažiau nei vienus metus (šis dydis paskaičiuojamas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytą pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi vieną kalendorinį mėnesį Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, padauginus iš 12 mėnesių)...>*. Ši, galiojanti nuostata lyg ir preziumuotą, kad panaši praktika turėtų būti taikoma teikiant prašymą ir dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo. Kadangi leidimo laikinai gyventi ir ilgalaikio leidimo gyventi galiojimo

⁷ Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. A1-22 „Dėl pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydžio, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi Lietuvos Respublikoje, užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje, nustatymo“.

⁸ Vėliausias pakeitimas 2014 m. sausio 20 d. [Nr.1V-23](#)

⁹ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 1V-445 „Dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Bendrijoje užsieniečiams išdavimo ir fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės bei fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ (vėliausias pakeitimas 2014 m. vasario 27 d.).

terminai yra atitinkamai vieneri ir penkeri metai, remiantis teisingumo ir lygiateisiškumo principu, vienodas reikalavimas dėl lėšų pragyvenimui neturėtų būti taikomas.

Dar keisčiau šis (turėti pakankamai lėšų pragyvenimui) imperatyvus reikalavimas atrodo, kai kreipiamasi dėl užsieniečio vaiko, gimusio Lietuvoje, leidimo gyventi išdavimo. UTPI 31 straipsnyje įtvirtinta, kad *turintis leidimą gyventi užsienietis, kurio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu gimė vaikas, per 3 mėnesius nuo vaiko gimimo dienos turi dėl leidimo gyventi vaikui išdavimo ir vaikui, gimusiam užsieniečio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu, išduodamas tokios pat rūšies leidimas gyventi*. Poįstatyminiame akte¹⁰ nurodoma, kad kreipiantis su tokiu prašymu turi būti pateikti dokumentai, įrodantys turimas asmens (t.y. naujagimio) lėšas pragyvenimui, gyvenamąją vietą bei sveikatos draudimą. Kyla klausimas, kaip elgtųsi pareigūnai, jei užsieniečių šeima negalėtų įrodyti, kad naujagimis turi pakankamai lėšų pragyventi? (pavyzdžiui, ar tai būtų pagrindas neišduoti leidimo gyventi Lietuvoje?).

Ši nuostata yra diskriminuojanti užsieniečių, gyvenančių Lietuvoje, šeimas, nes Lietuvos piliečiams nėra taikomos jokios panašios nuostatos nei dėl lėšų, nei dėl gyvenamosios vietos, o naujagimio sveikatos draudimą garantuoja Valstybė. Tokia nuostata galėtų būti vertinama kaip žmogaus teisių pažeidimas¹¹.

Diskriminacine nuostata gali būti laikoma ir užsieniečių teisės į šeimos susijungimą ribojimas. UTPI 43 straipsnyje įtvirtinta, kad Leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui šeimos susijungimo atveju. Tikslinga detaliau aptarti šio straipsnio 1 dalies 2 ir 5 punktus.

<...1. Leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui šeimos susijungimo atveju, kai:

¹⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 „dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas tam, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo 27 punktas. Vėliausias pakeitimas 2014 m. sausio 20 d. [Nr.1V-23](#)

¹¹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14; 1950 m. 8,12 ir 14 straipsniai.

2) Lietuvos Respublikoje gyvena nepilnamečio užsieniečio tėvai ar vienas iš jų arba vieno iš jų, globojančio nepilnamečių užsieniečių, sutuoktinis, kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba turi leidimą gyventi.

5) Lietuvos Respublikoje gyvena užsieniečio sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis ir kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba užsienietis, turintis leidimą gyventi;...>

Šiose teisės normose įtvirtinama teisė į šeimos susijungimą, tačiau poįstatyminiame teisės akte¹², kuriuo aptariamas įstatymo taikymas, šios teisės užsieniečiams, turintiems leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, yra smarkiai apribotos. Šiuo atveju imperatyviai nurodyta, kad teisę į šeimos susijungimą turi tik užsieniečiai, kurie turi ilgalaikį leidimą gyventi Lietuvoje bei užsieniečiai turintys leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, kurie atvyko dirbti aukštos kvalifikacijos darbo ar atlikti mokslinių tyrimų. Visiems kitiems užsieniečiams, atvykusiems į Lietuvą ir gavusiems leidimą laikinai gyventi kitais nei nurodyta pagrindais, teisė į šeimos susijungimą atsiranda tik pragyvenus Lietuvoje 2 metus ir turint dar bent 1 metus galiojantį leidimą gyventi. Atsižvelgiant į faktą, kad didžioji dalis (2013 m. duomenimis 67 proc. naujai išduotų leidimų laikinai gyventi)¹³ užsieniečių gauna leidimus laikinai gyventi Lietuvoje darbo ir teisėtos veiklos pagrindais, galima teigti, kad didžioji dalis užsieniečių, atvykstančių gyventi į Lietuvą, turi patirti ilgalaikį atsiskyrimą nuo šeimos.

Diskutuojant apie leidimų nuolat gyventi išdavimą reikia pažymėti, kad kasmet jų išduodama sąlyginai nedaug, o didžioji dalis tokių leidimų¹⁴ yra išduodama užsieniečiams, kurie Lietuvoje be pertraukos pragyveno penkerius metus (UTPI 53 str. 1 dalies 8 punktas).

Daugiausia neaiškumo kelia UTPI 53 str. 1 dalies 3 punkte nurodyta sąlyga, kad leidimas nuolat gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, jeigu *jis atvyko gyventi į Lietuvos Respubliką kartu su Lietuvos Respublikos piliečiu kaip jo šeimos narys.*

¹² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 „dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas tam, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo 27 punktas. Vėliausias pakeitimas 2014 m. sausio 20 d. [Nr.1V-23](#)

¹³ 2013 m. Migracijos metraštis, Migracijos departamentas.

¹⁴ 2013 m. Migracijos metraštis, Migracijos departamentas.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakyme Nr. 1V-445 „Dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Bendrijoje užsieniečiams išdavimo ir fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės bei fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ nurodoma, kad norint įrodyti šia aplinkybę (jog užsienietis atvyko į Lietuvą kartu su šeimos nariu Lietuvos Respublikos piliečiu) turi būti pateikti *dokumentai, patvirtinantys, kad Lietuvos Respublikos pilietis, prieš su užsieniečiu atvykdamas gyventi į Lietuvos Respubliką, gyveno užsienio valstybėje (užsienio valstybės išduotas leidimas gyventi, užsienio valstybės išduota atitinkama pažyma ar kt.)*.

UTPI naudojama formuluotė „atvyko gyventi kartu“ yra nelabai aiški ir gali klaidinti asmenis bei sukelti jų teisėtus lūkesčius gauti leidimą nuolat gyventi. Taip pat ir poįstatyminio teisės akto¹⁵ reglamentavimas nėra išbaigtas, galimų pateikti sąlygą įrodančius dokumentus sąrašas nėra baigtinis. Dėl to kyla grėsmė, kad teisės aktas gali būti įvairiai interpretuojamas.

Diskutuojant apie leidimus gyventi Lietuvoje svarbu pažymėti, kad teisės aktuose nėra visiškai suvienodintos sąvokos, pvz., UTPI tekste (25, 53 ir kt. str.) vartojama sąvoka leidimas nuolat gyventi, o antrame straipsnyje, kur nurodomos įstatymo sąvokos, kalbama apie ilgalaikio gyventojų leidimą. Toks sąvokų neatitikimas gali išskelti papildomus klausimus užsieniečiams.

Darbo santykiai

Nagrinėjant užsieniečių galimybes integruotis į Lietuvos darbo rinką reikia atskirti 2 darbuotojų kategorijas:

- Užsieniečiai, kurie atvyko į Lietuvą dirbti, t.y. nustatyta tvarka gavo leidimus dirbti ir gyventi Lietuvoje;
- Užsieniečiai, kurie į Lietuvą atvyko kitais pagrindais (šeimos susijungimas, teisėta veikla, studijos).

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 1V-445 „Dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Bendrijoje užsieniečiams išdavimo ir fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės bei fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ (vėliausias pakeitimas 2014 m. vasario 27 d.).

Aptariant pirmosios kategorijos imigrantų teisinę padėti svarbu pažymėti, kad leidimas dirbti išduodamas nurodant konkrečias pareigas bei įmonę, kurioje užsienietis dirbs, o nutraukus darbo sutartį leidimas dirbti yra panaikinamas, todėl asmuo turi išvykti iš šalies. Toks reglamentavimas sudaro sąlygas darbdaviams piktnaudžiauti padėtimi, tad kyla grėsmė, kad toks užsienietis darbuotojas gali būti išnaudojamas. Papildomai, gali būti apribojama asmens laisvė keisti darbo vietą.

Nagrinėjant antrosios kategorijos užsieniečių galimybes integruotis į darbo rinką reikia paminėti, kad didžiausia kliūtis spręsti nedarbo problemas yra valstybinės kalbos mokėjimas. Nors daugelyje darbo vietų nėra įstatyminio reikalavimo darbuotojui mokėti valstybinę kalbą, tačiau darbdaviai reikalauja bent minimaliai mokėti valstybinę kalbą (priklausomai nuo darbo pobūdžio ir pareigų).

Užsieniečiams gavusiems leidimus gyventi Lietuvoje (kitais nei darbo pagrindais) nėra prievolės gauti leidimą dirbti, išskyrus studijuojančiuosius.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 13 str. įtvirtinta, kad *Užsienio piliečiai ir asmenys be pilietybės, nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai, turi Lietuvos Respublikoje tokį patį darbinį teisnumą kaip ir Lietuvos piliečiai*. Tai reiškia, kad užsieniečiai gali būti darbo santykių subjektais. DK taip pat numato darbdavio teises ir pareigas, susijusias su trečiųjų šalių piliečių darbu bei nurodo, kada užsieniečių darbas laikomas nelegaliu¹⁶. Toks siauras užsieniečių darbo reglamentavimas pagrindiniame darbo santykius reglamentuojančiame teisės akte gali kelti papildomų klausimų, kuomet darbdavys nebus tikras, ar jis gali (ir kaip gali) įdarbinti Lietuvoje gyvenantį užsienietį.

Svarbu akcentuoti, kad Lietuvoje yra įtvirtintos apsaugos priemonės, susijusios su užsieniečių įdarbinimu. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo pirmajame straipsnyje yra įtvirtinta, kad šis įstatymas, kuris numato įvairias darbo rinkos priemones ir paslaugas skirtas bedarbiams, yra *taikomas Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams, teisėtai gyvenantiems Lietuvos Respublikoje*. Tai reiškia, kad užsieniečiai, užsiregistravę darbo biržoje kaip asmenys, ieškantys darbo, gali gauti tokias pačias paslaugas kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiai.

¹⁶ [Lietuvos Respublikos darbo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 4 d. įsakymu Nr. IX-926 \(paskutinis pakeitimas 2014 m. birželio 17 d. Nr. XII-952\)](#) 98 ir 98¹ straipsniai.

Švietimas

Nagrinėjant užsieniečių švietimo galimybes, visų pirma tikslinga aptarti vaikų ugdymą. Šioje srityje teisinė bazė yra sutvarkyta. Lietuvos Respublikos įstatymas¹⁷ numato, kad švietimas yra privalomas iki 16 metų tiek Lietuvos Respublikos piliečiams, tiek užsieniečiams, nepriklausomai nuo turimo leidimo gyventi rūšies, o valstybė garantuoja pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą bei studijų programų prieinamumą. Šiame įstatyme taip pat įtvirtintos teisės mokytis valstybine kalba, tuo pačiu sudarant sąlygas, pagal galimybes, formaliojo ar neformaliojo ugdymo įstaigose mokytis gimtosios kalbos. Pažymėtina, kad Lietuvoje vis dar gausu mokyklų, kuriose ugdymas organizuojamas rusų kalba, o didelė dalis į Lietuvą atvykstančių užsieniečių yra iš rusakalbių valstybių¹⁸, todėl galima daryti prielaidą, kad bent dalies užsieniečių vaikų integracija į ugdymo institucijas yra lengvesnė. Kiti užsieniečiai, kurie nori leisti savo vaikus į ugdymo įstaigas, prieš pradėdami nuoseklų mokymąsi bendrojo lavinimo mokykloje lietuvių kalbos gali mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje¹⁹. Švietimo ir Mokslo ministerija periodiškai atnaujina pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruosius planus, kuriuose numatoma galimybė organizuoti išlyginamąsias klases, ir teikti kitokią pagalbą mokiniui, nemokančiam valstybinės kalbos²⁰. Užsieniečiams taip pat yra sudaromos sąlygos studijuoti aukštosiose mokyklose; tuo pagrindu išduodami ir leidimai gyventi Lietuvoje, o aukštosios mokyklos organizuoja studijas užsienio kalbomis.

Žymiai sudėtingiau rasti ugdymosi galimybes užsieniečiams, kurie gyvena Lietuvoje ir nori išmokti valstybinės kalbos, konstitucijos pagrindų ar gauti kitokias ugdymo paslaugas. Yra teisės aktai, kuriais nurodoma, kad užsienietis, norėdamas gauti leidimą nuolat gyventi šalyje, turi išlaikyti valstybinės kalbos egzaminą²¹, reglamentuojama valstybinės kalbos mokėjimo kategorijas²², tačiau nėra teisės aktais apibrėžto subjekto

¹⁷ [Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 kovo 17 d. Nr. XI-1281](#)

¹⁸ 2013 m. migracijos metraštis, Migracijos departamentas.

¹⁹ http://www.smm.lt/web/lt/LR_pilieciu_uzsienieciu_gyvenanciu_lietuvije_vaiku_ugdymas_bendrojo_lavinimo_mokyklose

²⁰ http://www.smm.lt/web/lt/tevams/vidurinis-ugdymas/vidurinio_ugdymo_programu_bendrieji_ugdymo_planai

²¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties; aktuali 2013.10.24 redakcija http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458448

²² Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų patvirtinimo ir įgyvendinimo Nr. 1688, paskutinis pakeitimas 2011-07-13.

ar subjektų, kas ir kaip turėtų teikti tokio pobūdžio švietimo paslaugas suaugusiems asmenims. Pastebėtina, kad valstybinės kalbos ir konstitucijos pagrindų kursų organizuoja nevyriausybinės organizacijos, tačiau tokio pobūdžio veikla yra projektinė, todėl dėl finansavimo galimybių gali būti nestabili.

Sveikatos apsauga

Sveikatos draudimas – vienas aktualiausių klausimų Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams. UTPI imperatyviai nurodoma, kad asmenys, kurie pateikia prašymą išduoti leidimą laikinai ar nuolat gyventi Lietuvoje, prieš jį atsiimdami turi pateikti galiojantį sveikatos draudimo polisą (UTPI 26 ir). Reikalavimas atrodo logiškas, nes bet kuriuo metu asmuo gali susidurti su vienokiomis ar kitokiomis sveikatos problemomis. Šiuo atveju problema iškyla todėl, kad privatus sveikatos draudimas neapima absoliučiai visų sveikatos apsaugos paslaugų. Įvairių draudimo bendrovių užsieniečių būtiniosios pagalbos Lietuvos Respublikoje išlaidų draudimo taisyklės²³ numato eilę nedraudžiamųjų atvejų, kaip, pavyzdžiui, nėštumas, gimdymas arba nėštumo nutraukimas, lėtinės ligos (jei jos prasidėjusios iki draudiminio laikotarpio), onkologinės ligos (nepriklausomai nuo ligos stadijos) ir kt. Tai reiškia, kad užsieniečiams, turintiems tokį privalomąjį sveikatos draudimą yra kompensuojamos tik minimalios ir pačios būtiniausios medicininės paslaugos, kurių dalis, susijusi su pirma pagalba, turėtų būti nemokama²⁴.

Taip pat reikia pažymėti, kad draudimo kompanijos kiekviena klientą vertina individualiai ir jei tai asmuo jau turintis vienokių ar kitokių sveikatos problemų, įmonė gali atsisakyti drausti tokį asmenį (dažniausiai atsisakoma drausti vyresnius nei 75 metų amžiaus asmenis). Tokiu atveju asmuo atsiimdamas leidimą gyventi Lietuvoje, jį išduodančiai įstaigai turi pateikti *Lietuvos Respublikoje gyvenančio Lietuvos Respublikos piliečio arba užsieniečio pasirašytą įsipareigojimą apmokėti išlaidas už gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu jam suteiktas sveikatos priežiūros paslaugas ir ne mažiau kaip 3 draudimo įmonių raštus, patvirtinančius, kad dėl*

²³http://www.gjensidige.lt/lt/keliones/uzsienieciu_draudimas/taisykles/
<http://www.ergo.lt/files/U000xxxx%20ergo%20taisykles%20uzsienieciu%20LT%20043.pdf>

²⁴ [Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1996 01 12 įsakymo Nr. 35 „dėl būtiniosios medicinos pagalbos“ 2 priedas „Būtiniosios medicinos pagalbos teikimo tvarka](#)

*užsieniečio senyvo amžiaus ar sveikatos būklės atsisakoma jį drausti sveikatos draudimu*²⁵.

Taigi, užsieniečiai, turintys leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, praktiškai turi patys mokėti už jiems teikiamas sveikatos paslaugas, nebent jie yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo²⁶ 6 straipsnyje įtvirtinta, kad

<... 1. Privalomuoju sveikatos draudimu yra draudžiami:

1) Lietuvos Respublikos piliečiai ir užsieniečiai, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje;

2) laikinai Lietuvos Respublikoje gyvenantys užsieniečiai, jeigu jie teisėtai dirba Lietuvos Respublikoje, bei nepilnamečiai jų šeimos nariai; ...>

Tai reiškia, kad užsieniečiams, turintiems leidimą nuolat gyventi Lietuvoje, galioja tokios pačios sveikatos draudimo sąlygos/galimybės kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiams (pvz., jie gali būti draudžiami valstybės, jeigu yra bedarbiai, nėščios moterys, neįgalieji ir pan; taip pat gali savarankiškai mokėti sveikatos draudimo įmokas), o turintys leidimus laikinai gyventi yra draudžiami tik tuo atveju, jeigu dirba. Taigi, užsieniečiai, turintys leidimus laikinai gyventi Lietuvoje, yra nedraudžiami privalomuoju sveikatos draudimu net jeigu dirbo kelerius metus ir mokėjo mokesčius. Tačiau tapus bedarbiais, valstybė užsieniečių sveikatos draudimu nedraudžia. Dar labiau situaciją komplikuoja tai, kad užsieniečiai neturi teisės savarankiškai mokėti sveikatos draudimo įmoku ir tokiu būdu garantuoti sau visavertes sveikatos priežiūros paslaugas. Tokiu atveju yra pabloginamos pažeidžiamų asmenų (pvz., neįgaliųjų, sergančių lėtinėmis ar onkologinėmis ligomis, nėščiųjų, kt.) gyvenimo sąlygos.

Apibendrinant privačių bendrovių teikiamas užsieniečių sveikatos draudimo paslaugas bei privalomojo sveikatos draudimo galimybes galima teigti, jog

²⁵ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 „dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas tam, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo 17.8. punktą. (Vėliausias pakeitimas 2014 m. sausio 20 d. [Nr.1V-23](#)).

²⁶ 1996 m. gegužės 21 d. Nr. I-1343 Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas ([paskutinis pakeitimas 2013-12-10](#)).

užsieniečiams, turintiems leidimus laikinai gyventi Lietuvoje, sudaromos žymiai prastesnės sveikatos raudimo galimybės nei užsieniečiams, turintiems leidimus nuolat gyventi Lietuvoje.

Šiuo atveju taip pat galima išvelgti tam tikrą šeimų, kuriose moterys yra užsienietės ir turi leidimus laikinai gyventi Lietuvoje, diskriminavimą ribojant šių šeimų galimybes susilaukti vaikų. Tokią išvadą galima daryti analizuojant anksčiau paminėtus teisės aktus, nes privatus sveikatos draudimas nėštumo ir gimdymo atveju negalioja (nebent tai būtų gyvybės gelbėjimo klausimas), o privalomuoju sveikatos draudimu tokia moteris nedraudžiama. Be to, nėštumo ir gimdymo paslaugos yra palyginti brangios²⁷.

Taip pat reikia paminėti, kad užsieniečių, turinčių leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, vaikai draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu tik tuo atveju, jeigu toks užsienietis dirba²⁸ (ši nuostata negalioja užsieniečiams, turintiems leidimus nuolat gyventi, Europos sąjungos šalių narių piliečiams bei Lietuvos Respublikos piliečiams). Taigi, jei abu tėvai yra užsieniečiai, turintys leidimus laikinai gyventi Lietuvoje ir abu nedirba, jų vaikai privalomojo sveikatos draudimo neturi, o privatus sveikatos draudimas dengia tik būtinąją pagalbą.

Socialinė apsauga

Nagrinėjant socialinės apsaugos klausimus, tikslinga akcentuoti valstybinį socialinį draudimą ir jo rūšis. Lietuvos Respublikos socialinio draudimo įstatymas²⁹ numato, kad apdraustieji asmenys yra tie *fiziniai asmenys, kurie šio įstatymo nustatyta tvarka valstybinio socialinio draudimo įmokas moka patys ir (arba) už juos šias įmokas moka draudėjai (2 straipsnio 1 dalis)*. Pažymėtina, kad šiame įstatyme nėra vartojamos sąvokos užsienietis ar trečiosios šalies pilietis. 4 straipsnio (kuriame įtvirtinta, kokie asmenys yra draudžiami socialiniu draudimu) 5 dalyje yra minimi nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir duodama nuoroda į Gyventojų pajamų mokesčių įstatymą³⁰, kuriame

²⁷ Pavyzdžiui privačioje ligonėje „Baltijos Amerikos klinika“ nekomplikuotas gimdymas kainuoja 7700 Lt. <http://www.bak.lt/wp-content/uploads/KAINYNAS.pdf>

²⁸ 1996 m. gegužės 21 d. Nr. I-1343 Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas ([paskutinis pakeitimas 2013-12-10](#)) 6 str. 1 dalies 2 punktas.

²⁹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo [2005-01-01 \(paskutinis pakeitimas 2014-05-15\)](#).

³⁰ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas 2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007 ([paskutinis pakeitimas 2013-12-12](#)).

nuolatinio Lietuvos gyventojų apibrėžimas nurodomas 4 straipsnyje. Šis apibrėžimas yra painus; be to, jis susijęs su mokestiniais laikotarpiais, o ne su UTPI sąvokomis apie laikiną ir nuolatinį užsieniečių gyvenimą Lietuvoje. Iš esmės socialinio draudimo įmokos yra mokamos nuo gaunamų pajamų. Taigi, įmokas moka visi dirbantys asmenys (dirbantys pagal darbo, autorines ir kt. sutartis, besiverčiantys individualia veikla ir pan.). Yra nurodytos 5 socialinio draudimo rūšys: pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir sveikatos draudimas (pastarasis aptartas ankstesniame skyriuje). Kiekviena iš šių penkių draudimo rūšių detalizuojama atskirame įstatyme.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas³¹ reglamentuoja, kad teisę gauti valstybinę socialinio draudimo pensiją turi Lietuvoje nuolat gyvenantys užsieniečiai. Detalizuojamos valstybinės socialinio draudimo pensijų rūšys: senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių. Diskutuojant apie užsieniečių pensijų draudimą, svarbu akcentuoti Lietuvos tarptautines sutartis, kuriomis, kaip nurodyta įstatyme, galima nustatyti atskiras sąlygas užsienio šalių piliečiams. Pažymėtina, kad Lietuva yra sudariusi tokias tarptautines/dvišales sutartis, kurios reglamentuoja socialinę apsaugą³² su kaimyninėmis valstybėmis, iš kurių Lietuva sulaukia daugiausia imigrantų.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo³³, nedarbo socialinio draudimo³⁴ ir nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo³⁵ įstatymai atskirai užsieniečių, kaip draudžiamųjų asmenų kategorijos, neišskiria.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinio draudimo srities teisės aktuose užsieniečių teisinė padėtis nagrinėjama minimaliai; be to, naudojami nuolatinio gyventojų terminai skiriasi nuo sąvokų, naudojamų UTPI. Tokio pobūdžio skirtumai gali kelti papildomų klausimų taikant socialinio draudimo teisės aktus užsieniečiams.

Socialinė apsauga yra plati sritis, todėl tikslinga akcentuoti ir kitus svarbius šios srities aspektus. UTPI 53 straipsnyje yra įtvirtinta, kad leidimas nuolat gyventi užsieniečiui gali būti išduodamas, jeigu užsienietis išlaikė valstybinės kalbos egzaminą ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą, o nuo šios prievolės

³¹ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas 205-07-01 ([paskutinis pakeitimas 2014-01-23](#)).

³² Plačiau, žr. <http://www.sodra.lt/index.php?cid=273>

³³ Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas 200-12-21 ([paskutinis pakeitimas 2014-04-24](#)).

³⁴ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas 2003-12-16 ([paskutinis keitimas 2013-12-12](#)).

³⁵ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas 2004-01-01 ([paskutinis keitimas 2013-12-23](#)).

atleidžiami asmenys, kuriems sukako 75 metai, asmenims, kuriems nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis, ir asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas specialiųjų poreikių lygis; taip pat sunkiomis chroninėmis psichikos ligomis sergantiems asmenims. Tačiau nagrinėjant neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą³⁶, kuris reglamentuoja kaip ir kam gali būti nustatomas darbingumo ir neįgalumo lygis, matoma, kad šis įstatymas taikomas tik nuolat Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams (o tai reiškia, kad jei užsieniečiai turi leidimą nuolat gyventi, tai lengvata nelaikyti egzaminų jiems jau yra neaktuali) ir užsieniečiams, kurie turi leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, jeigu jie atvyko į Lietuvą su tikslu dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą (šiuo atveju taikomas nedidelei daliai užsieniečių). Tačiau specialieji poreikiai gali būti nustatomi visiems užsieniečiams³⁷ ir asmenims be pilietybės, kurie, nustatyta tvarka, yra deklaravę nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje.

Valstybinių šalpos išmokų įstatymas³⁸, kuris reglamentuoja šalpos pensijų, šalpos našlaičių pensijų, slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinių kompensacijų, šalpos kompensacijų ir tikslinių priedų skyrimą ir mokėjimą, yra taikomas tik nuolat Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams.

Reglamentuojant vaikams skiriamas išmokas šiek tiek daugiau dėmesio skiriama užsieniečiams. Išmokų vaikams įstatyme³⁹ įtvirtinta, kad įstatymas taikomas:

<...2. Šio įstatymo nuostatos taikomos:

- 1) Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantiems asmenims;*
- 2) Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, įstatymų nustatyta tvarka paskirtiems vaiko, Lietuvos Respublikos piliečio, globėjais (rūpintojais), ir Lietuvos Respublikoje gyvenantiems vaikams užsieniečiams, kuriems įstatymų nustatyta tvarka globa (rūpyba) nustatyta Lietuvos Respublikoje arba kurių globos (rūpybos) vykdymą perėmė Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija;*
- 3) skiriant išmoką vaikui, Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, kuriems leidimas laikinai gyventi išduotas kaip ketinantiems dirbti Lietuvos*

³⁶ Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas 2005-07-01 ([paskutinis keitimas 2013-07-02](#)).

³⁷ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m 05 04 įsakymas Nr. A1-120 dėl specialiųjų nuolatinės slaugos, nuolatinės priežiūros (pagalbos), lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos ir transporto išlaidų kompensacijos poreikių nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo ([aktuali redakcija 2014-01-09](#)).

³⁸ Lietuvos Respublikos šalpos išmokų įstatymas 2005 -07-01 ([paskutinis pakeitimas 2014-06-03](#)).

³⁹ Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas 2004-05-18 ([paskutinis pakeitimas 2014-05-08](#)).

Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujanti darbą, kaip ši sąvoka apibrėžta tai reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose;

4) skiriant išmoką vaikui, Lietuvos Respublikoje gyvenančiam užsieniečiui, kuriam išduotas leidimas laikinai gyventi ir leista dirbti Lietuvos Respublikoje ir kuris dirba Lietuvos Respublikoje arba dirbo ne trumpesni kaip 6 mėnesių laikotarpį ir nustatyta tvarka yra įsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje kaip bedarbis, išskyrus užsieniečius, kuriems leista atvykti studijuoti;

5) skiriant išmoką vaikui, asmenims, kuriems vadovaujantis Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentais turi būti taikomas šis įstatymas.

3. Vienkartinė išmoka vaikui skiriama, jeigu nors vienas iš vaiko tėvų (įtėvių), globėjų (rūpintojų) ir vaikas yra Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantys asmenys. Išmoka vaikui skiriama, jeigu šio straipsnio 2 dalies 1, 3 ar 4 punktų nuostatas atitinka nors vienas iš vaiko tėvų (įtėvių), globėjų (rūpintojų) ir vaikas nuolat gyvena ar turi leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje arba jeigu šio straipsnio 2 dalies 5 punkto nuostatą atitinka nors vienas iš vaiko tėvų (įtėvių), globėjų (rūpintojų) ir vaikas gyvena Europos Sąjungos valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės valstybėje, ar Šveicarijos Konfederacijoje. Išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui skiriama, jeigu nors vienas iš vaiko tėvų (įtėvių) ir vaikas yra Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantys asmenys. Vienkartinė išmoka įsikurti skiriama tik Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantiems asmenims....>

Nors šis įstatymas nėra taikomas visiems be išimties teisėtai Lietuvoje gyvenantiems užsieniečiams, tačiau aptariant įstatymo taikymą gana detalai identifikuota, kokioms asmenų grupėms jis yra taikomas.

Apibendrinant galima teigti, kad užsieniečių socialinė apsauga Lietuvoje yra reglamentuota aiškiai, tačiau laikinai Lietuvoje gyventys ir, tuo pačiu, nedirbantys užsieniečiai, socialinės apsaugos priemonėmis gali naudotis itin ribotai.

Nediskriminavimo užtikrinimas

Formaliai nediskriminavimo principų užtikrinimas Lietuvoje yra įgyvendinamas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴⁰ 29 straipsnyje įtvirtinta, kad *Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu*. Detaliau lygių galimybių įgyvendinimas bei pažeidimai aptariami Lygių galimybių įstatyme⁴¹, kuriame įtvirtinta, kad <...*Lygios galimybės – tarptautiniuose žmogaus ir piliečių teisių dokumentuose ir Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtintų žmogaus teisių įgyvendinimas nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos...*>.

Tame pačiame įstatyme numatoma skundų dėl diskriminacijos pateikimo ir nagrinėjimo tvarka. Tačiau skundų dėl diskriminacijos etninės, rasinės ar tautinės priklausomybės pagrindu Lietuvoje sulaukiama sąlyginai nedaug⁴². Taigi, sunku spręsti, kiek realiai Lietuvoje yra užtikrinami nediskriminacijos principai užsieniečių atžvilgiu.

Natūralizacija/pilietybės įgijimas

Natūralizacija/pilietybės įgijimas siejamas su *pilna* integracija priimančioje šalyje, tačiau ne visi Lietuvoje gyvenantys užsieniečiai to siekia ir ne visi, kurie to siekia, gali gauti Lietuvos Respublikos pilietybę. UTPI yra įtvirtinta nuostata, kad užsieniečiai turi teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę. Pilietybės įstatyme⁴³ detaliai reglamentuojamas pilietybės įgijimas natūralizacijos tvarka. Užsieniečiai Lietuvos Respublikos pilietybę gali gauti nuolat pragyvenę Lietuvoje 5–10 metų, išlaikę lietuvių kalbos ir konstitucijos pagrindų egzaminus ir atsisakę kitos, savo turimos, pilietybės. Šiuos 3 pagrindinius reikalavimus tikslinga aptarti plačiau.

Laikotarpis, kurį asmuo turi teisėtai pragyventi Lietuvoje tam tikroms užsieniečių kategorijoms nurodytas skirtingai. Trumpiausias terminas – 5 metai – reikalaujamas iš

⁴⁰ [Lietuvos Respublikos konstitucija](#) Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. Referendume.

⁴¹ Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas 2008-06-17 ([paskutinis pakeitimas 2013-07-02](#)).

⁴² Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos metinės ataskaitos: <http://www.lygybe.lt/lt/metines-tarnybos-ataskaitos.html>

⁴³ Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas 2010-12-2 ([paskutinis pakeitimas 2013-05-09](#)).

asmenų be pilietybės, gimusių Lietuvoje ir asmenų, sudariusių santuoką su Lietuvos Respublikos piliečiu: tremtiniu, politiniu kaliniu ar jų vaiku gimusiu tremtyje bei asmeniui, kuris ilgiau nei vienerius metus gyveno Lietuvoje susituokęs su Lietuvos Respublikos piliečiu, kuris vėliau mirė. Ilgesnis, 7 metų terminas, nustatytas užsieniečiams, sudariusiems santuokas su Lietuvos Respublikos piliečiais, o 10 metų terminas nustatytas visiems kitiems užsieniečiams ar asmenims be pilietybės.

Būtina pažymėti, kad pilietybės įstatyme vartojama sąvoka „nuolat gyveno“ nėra tapati leidimo nuolat gyventi Lietuvoje turėjimui. Šiame įstatyme nuolatinis gyvenimas Lietuvoje apibrėžiamas kaip – *kitos valstybės piliečio ar asmens be pilietybės, turinčių įstatymų nustatytą dokumentą, suteikiantį ar patvirtinantį teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, gyvenimas Lietuvos Respublikoje be pertraukos šiame įstatyme nustatytą laiką. Laikoma, kad asmuo gyvena Lietuvos Respublikoje be pertraukos vienus metus, jeigu jis per tuos metus yra gyvenęs Lietuvos Respublikoje ne mažiau kaip šešis mėnesius*. Taigi, teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę turi ir tie užsieniečiai, kurie turi laikinus leidimus gyventi Lietuvoje.

Tuo pačiu būtina pažymėti, kad užsieniečių, kurie įgijo Lietuvos Respublikos pilietybę, vaikai iki 14 metų taip pat įgyja Lietuvos pilietybę, o vyresni vaikai pilietybę įgyja tik jų sutikimu.

Kaip ir daugumoje kitų valstybių, Lietuvoje prieš suteikiant pilietybę užsieniečiui reikalaujama, kad jis būtų išlaikęs valstybinės kalbos ir konstitucijos pagrindų egzaminus. Verta paminėti, kad nėra reglamentuota kokia turi būti užsieniečio valstybinės kalbos mokėjimo kategorija⁴⁴. Tai reiškia, kad užtenka pačios minimaliausios kategorijos.

Pilietybės įstatyme taip pat nurodyta, kad reikalavimas išlaikyti šiuos egzaminus netaikomas asmenims, *kuriems sukako 65 metai, asmenims, kuriems nustatytas 0–55 procentų darbingumo lygis, ir asmenims, kuriems sukako senatvės pensijos amžius ir kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, taip pat asmenims, sergantiems sunkiomis chroninėmis psichikos ligomis*. Kaip jau aptarta skyriuje apie socialinę apsaugą, nevisiems užsieniečiams gali būti nustatomas darbingumo lygis. Taip pat įdomu tai, kad amžius, nuo kurio asmenys atleidžiami nuo prievolės laikyti egzaminus dėl pilietybės, yra 65 metai, o UTPI

⁴⁴ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų patvirtinimo ir įgyvendinimo Nr. 1688 2003-12-24 ([paskutiniai pakeitimai 2011-07-13](#)).

nurodytas amžius, nuo kurio asmenys atleidžiami nuo egzaminų, kad gautų leidimus nuolat gyventi, yra 75 metai.

Pats sudėtingiausias reikalavimas užsieniečiams, norintiems įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, yra neturėti arba atsisakyti kitos (savo) šalies pilietybės. Šis reikalavimas netaikomas tik tuomet, jei pilietybė suteikiama išimties tvarka ir kai Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja asmuo turintis pabėgėlio statusą Lietuvoje (reikalavimas kreiptis į atitinkamas savo šalies institucijas dėl pilietybės atsisakymo pažeistų tarptautinės apsaugos reikalavimus). Visais kitais atvejais asmuo turi pateikti įrodymų, kad pagal šalies, kurios pilietis jis yra įstatymus, gavęs Lietuvos Respublikos pilietybę praranda tos valstybės pilietybę arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti tos šalies pilietybės. Jeigu asmuo raštu išsipareigoja atsisakyti turimos pilietybės, jis/ji per 2 metus nuo Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo datos turi prisiekti Lietuvos Respublikai, o prieš prisiekdamas turi pateikti įrodymus, kad jis nėra kitos valstybės pilietis. Įrodymų pateikimas gali tapti komplikuoatas ar net neįmanomas dėl įvairių aplinkybių, kaip pvz., vykstančių neramumų toje šalyje, archyvų nebuvimas (pvz. Afganistanas), kilmės šalies vykdomos politikos, tam tikrų teisės aktų ir pan. Taigi, šis imperatyvus reikalavimas gali sukelti (ir sukelia) asmenims, norintiems tapti Lietuvos Respublikos piliečiais, sunkumus.

Tačiau yra ir teigiamų pokyčių. Naujojoje Pilietybės įstatymo redakcijoje, kuri įsigaliojo 2011 m. balandžio 1 d. yra įtvirtinta, kad *reikalavimas pateikti įrodymų apie kitos valstybės pilietybės netekimą netaikomas tais atvejais, kai kitos valstybės teisėje nenustatyta jos pilietybės atsisakymo ar netekimo įgijus kitos valstybės pilietybę procedūrų arba šios procedūros neatitinka protingumo kriterijų vidaus reikalų ministro sprendimu*. Ši nuostata suteikia užsieniečiams galimybę tapti Lietuvos Respublikos piliečiais tais atvejais, kai jie dėl tų šalių teisinio reguliavimo negali atsisakyti savo pilietybės arba jei atsisakymo procedūros yra itin komplikuoatos. Ankstesnėje pilietybės įstatymo redakcijoje⁴⁵ buvo nurodyta, kad asmuo turi pateikti įrodymus apie kitos pilietybės netekimą. Jokių išimčių nebuvo numatyta.

Apibendrinant galima teigti, kad nors pilietybės politika natūralizacijos atžvilgiu Lietuvoje yra griežta, užsieniečių teisė į natūralizaciją Lietuvoje yra užtikrinama (su tam tikrais apribojimais).

⁴⁵ Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 2008 m. liepos 15 d. redakcija ([galiojo iki 2011-04-01](#)).

Pilietinis/visuomeninis dalyvavimas

Pilietinis/visuomeninis dalyvavimas yra mažiausiai atviras teisių rinkinys užsieniečiams. Dalyvavimas rinkimuose tradiciškai yra laikoma tik piliečių teise ir pareiga. Lietuvoje šiuo metu galiojantys seimo⁴⁶ ir prezidento⁴⁷ rinkimų įstatymai imperatyviai reglamentuoja, kad rinkimų teisę šiuose rinkimuose turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai, taip pat ir renkami gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai. Referendume⁴⁸ balsuoti ir savo valią pareikšti taip pat gali tik Lietuvos Respublikos piliečiai, o rinkimuose į Europos parlamentą⁴⁹ gali dalyvauti ir nuolat Lietuvoje gyvenantys kitų Europos Sąjungos šalių narių piliečiai.

Užsieniečiai, nuolat gyvenantys Lietuvoje, savo rinkimų teisę gali įgyvendinti dalyvaudami vietos savivaldos rinkimuose. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatyme⁵⁰ įtvirtinta, kad teisę rinkti savivaldybės narius ir būti renkami savivaldybės tarybos nariais turi tos savivaldybės nuolatiniai gyventojai. Detalizuojant kas laikomi nuolatiniais savivaldybės gyventojais nurodoma, kad tai gali būti užsienietis, turintis leidimą nuolat gyventi Lietuvoje ir deklaravęs savo gyvenamąją vietą toje savivaldybėje. Taigi, tokie asmenys gali ne tik dalyvauti vietos savivaldos rinkimuose, kaip rinkėjai, bet ir būti renkami. Tačiau būti renkami užsieniečiai galėtų tik tuo atveju, jeigu jie patys save iškeltų, kaip nepriklausomus kandidatus, nes vadovaujantis politinių partijų įstatymu⁵¹ partijas steigti ir jos nariais būti gali tik pilnamečiai Lietuvos Respublikos piliečiai.

Užsieniečiai, nepriklausomai nuo jų leidimo gyventi Lietuvoje rūšies, gali laisvai jungtis į įvairias asociacijas, bendruomenes, tautines bendrijas ir pan. ir tokiu būdu įgyvendinti pilietinio/visuomeninio dalyvavimo teises, atstovauti ir ginti savo interesus.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas 1992-07-09 ([paskutinis pakeitimas 2012-11-06](#)).

⁴⁷ Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymas: [2013-11-07](#)

⁴⁸ Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas 2002-06-04 ([paskutinis pakeitimas 2014-05-06](#)).

⁴⁹ Lietuvos Respublikos į Europos parlamentą įstatymas 2003-11-20 ([paskutinis pakeitimas 2013-11-12](#)).

⁵⁰ Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas 1994-07-07 ([paskutinis keitimas 2013-12-17](#)).

⁵¹ Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas [2013-11-26](#)

Apibendrinimas

Analizuojant Lietuvos Respublikos teisės aktus galima konstatuoti, kad yra vienas pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis užsieniečių teisinę padėtį Lietuvoje – tai įstatymas dėl Užsieniečių teisinės padėties. Šiame įstatyme detalios reglamentuojamos teisėto atvykimo ir gyvenimo Lietuvoje sąlygos, leidimų gyventi išdavimas bei prieglobsčio klausimai. Tačiau diskutuojant apie užsieniečių integraciją, UTPI tik konstatuoja, kad Lietuvos Respublika sudaro sąlygas užsieniečių integracijai (UTPI 107 straipsnis). Be to, nėra priimti teisės aktai, reglamentuojantys užsieniečių integraciją Lietuvoje.

Kiti nagrinėti teisės aktai, reglamentuojantys įvairias visuomeninio gyvenimo sritis, užsieniečių atžvilgiu reglamentuotos ribotai. Siekiant geresnės užsieniečių integracijos šalyje turi būti ne tik kuriamos įvairios programos, organizuojami kursai ir pan., bet ir siekama, kad užsieniečiai (jų teidsės) turėtų būti integruoti ir į valstybės teisinę sistemą. Tiek užsieniečiams, tiek su jais dirbantiems ar jiems teikiantiems paslaugas žmonėms turi būti aišku, kokios yra užsieniečių teisės, kokios paslaugos jiems gali ir turi būti teikiamos, kokie dokumentai reikalingi ir pan.

Pažymėtina, kad yra teigiamų poslinkių koreguojant teisės aktus ir gerinant sąlygas užsieniečiams (pvz. leidimų gyventi išdavimo termino sutrumpinimas; išimtis dėl pilietybės atsisakymo įrodymo). Taip pat svarbu, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014 m. pradžioje patvirtino naujas Migracijos politikos gaires⁵², kuriose, kaip vienas iš migracijos politikos tikslų nurodomas siekis sudaryti užsieniečiams sąlygas integruotis ir pirmą kartą išskirta užsieniečių integracijos sritis. Šioje srityje apibrėžiama, kad būtina Lietuvos teisės aktuose apibrėžti užsieniečių integracijos sąvoką bei paskirti atsakingą instituciją, kuri formuotų užsieniečių integracijos politiką. Šie teigiami pokyčiai rodo, jog užsieniečių integracijos klausimas tampa aktualus ir yra politinė valia jį spręsti.

⁵² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 79 „[Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo](#)“

Rekomendacijos

1. Siekiant Migracijos politikos gairėse įtvirtinto tikslo – sudaryti užsieniečiams sąlygas integruotis Lietuvoje, pirmiausia turėtų būti aiškiai reglamentuota kokia institucija yra atsakinga už šią sritį;
2. Būtina ne tik kurti specialias integracijos programas, bet ir sukurti užsieniečiams integruotis palankią teisinę bazę;
3. Norint padėti užsieniečiams integruotis Lietuvos visuomenėje, reikia užsieniečių teises ir pareigas integruoti į egzistuojančią Lietuvos teisę tobulinant galiojančius teisės aktus, kurie reglamentuoja įvairias gyvenimo sritis;
4. Itin svarbu suvienodinti teisės aktuose vartojamus terminus (kaip pvz.: užsienietis; Europos Sąjungos pilietis, ilgalaikis Lietuvos gyventojas; ilgalaikis leidimas gyventi ir pan.);
5. Suvienodinus teisės aktuose naudojamus (ar ketinamus naudoti) terminus, juos reikia įtraukti į Lietuvos Respublikos terminų banką⁵³, kad tolesnis jų naudojimas ir aiškinimas nekeltų papildomų klausimų;
6. Aiškiau ir detaliau reglamentuoti, kokie dokumentai turi būti pateikiami prašant leidimo laikinai gyventi Lietuvoje pagrindžiant turimas lėšas pragyvenimui;
7. Inicijuoti reikalingas teisės aktų pataisas, kad asmenys, turintys leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, galėtų savarankiškai draustis privalomuoju sveikatos draudimu ir būtų užtikrintos šių asmenų teisės naudotis sveikatos apsaugos sistema;
8. Pašalinti ar pakeisti užsieniečius diskriminuojančias teisės normas.

⁵³ Plačiau, žr. http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.view_help?p_sid=1432141&p_page_no=1

Naudota literatūra

Teisės aktai

1. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. Referendume (su visais pakeitimais iki 2014-01-24);
2. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 05 04 įsakymas Nr. A1-120 *Dėl specialiųjų nuolatinės slaugos, nuolatinės priežiūros (pagalbos), lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacijos ir transporto išlaidų kompensacijos poreikių nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo* 2005 05 04 Žin., 2005 Nr.60-2130 (su visais pakeitimais iki 2014-01-09);
3. LR *pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymas* 2008 07 15 Nr. X-1709 Žin., 2002, Nr. 95-4087 (su visais pakeitimais iki 2011-04-01);
4. LR *pilietybės įstatymas* 2010 12 02 Nr. XI-1196, Žin., 2010 Nr. 144-7361 (su visais pakeitimais iki 2013-05-09)
5. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 79 *Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo* 2014 01 22 d.;
6. LR *įstatymas Dėl užsieniečių teisinės padėties* 2004 04 29 Nr. IX-2206 Žin., 2004, Nr. 73-2539 (su visais pakeitimais iki 2013-10-10);
7. LR *įstatymo Dėl užsieniečių teisinės padėties įgyvendinimo įstatymas* 2004 04 29 Nr. IX-2207, Žin., 2004, Nr.73-2540;
8. LR policijos generalinio komisaro įsakymas Nr. 5-V-979 *Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. 5-V-290 „Dėl Duomenų apie užsieniečių, pateikusį prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimą gyventi Europos Bendrijoje ar suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, tikrinimo ir išvados dėl užsieniečio galimos grėsmės viešajai tvarkai rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo.* 2013 12 16;
9. LR Vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-23 *Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymo Nr. 1V-329 "Dėl Dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir*

- leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas tam, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo 2014 01 20;*
10. LR Vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-129 *Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. 1V-445 „Dėl Dokumentų Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimui gyventi Europos Sąjungoje gauti pateikimo ir Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimų gyventi Europos Sąjungoje užsieniečiams išdavimo, keitimo ir panaikinimo, pragyventojų Lietuvos Respublikoje laikotarpio apskaičiavimo, taip pat fiktyvios santuokos sudarymo, fiktyvios registruotos partnerystės bei fiktyvaus įvaikinimo įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo 2014 02 27*
 11. LR darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas 2002 06 04 Nr. IX-926, Žin., 2002, Nr. 64-2569 (Su visais pakeitimais iki 2013-12-23);
 12. LR užimtumo rėmimo įstatymas 2006 06 15 Nr. X-694, Žin., 2006, Nr. 73-2762 (Su visais pakeitimais iki 2013-12-12);
 13. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-448 *Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. kovo 27 d. įsakymo Nr. A1-133 "Dėl Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo 2013 07 26, Žin., 2013, Nr. 83-4208;*
 14. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir LR Vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. A1-476/1V-635 *Dėl socialinės apsaugos ir darbo ministro ir vidaus reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 28 d. įsakymo Nr. A1-223/1V-310 "Dėl Leidimo dirbti užsieniečiui, jam esant Lietuvos Respublikoje, išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ papildymo 2010 10 07, Žin., 2010 Nr. 122-6223*
 15. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-635 *Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 28 d. įsakymo Nr. A1-587 „Dėl sprendimo dėl užsieniečio aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančio darbo atitikties Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikiams priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ papildymo 2013 11 15, Žin., 2013 Nr. 119-6032*

16. Lietuvos darbo biržos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. V-226 *Dėl leidimų dirbti užsieniečiams išdavimo* 2013 05 08, Žin., 2013 Nr. 49-2471
17. LR *mokslo ir studijų įstatymas* 2009 04 30 Nr. XI-242, Žin., 2009, Nr. 54-2140, (su visais pakeitimais iki 2012-04-24);
18. LR *profesinio mokymo įstatymas* 1997 10 14 Nr. VIII-450, Žin., 1997, Nr. 98-2478, (su visais pakeitimais iki 2013-10-10);
19. LR *švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* 2011 03 17 Nr. XI-1281, Žin. 2011 Nr. 38-1804;
20. LR *neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas* 1998 06 30 d. Nr. VIII-822, Žin., 1998, Nr. 66-1909 (su visais pakeitimais iki 2010-04-27);
21. LR Vyriausybės nutarimas Nr.1688 *Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų patvirtinimo ir įgyvendinimo* 2003 12 24, Žin., 2003, Nr. 123-5618 (su visais pakeitimais iki 2011-07-21);
22. LR sveikatos draudimo įstatymas, 1996 05 21 Nr. I-1343, Žin., 1996, Nr. 55-1287 (su visais pakeitimais iki 2014-01-01);
23. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 230 *Dėl Užsieniečių sveikatos draudimo tvarkos aprašo patvirtinimo* 2005 03 01. Žin. 2005 Nr. 31-993
24. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 715 *Dėl įsipareigojimo apmokėti gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu užsieniečiui suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų išlaidas* 2008 07 16, Žin., 2008 Nr. 84-3355
25. LR *valstybinio socialinio draudimo įstatymas* 1991 05 21 Nr. I-1336, Žin., 1991, Nr. 17-447(su visais pakeitimais iki 2013-13-30);
26. LR *valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas* 1994 07 18 Nr. I-549, Žin., 1994 Nr. 59-1153 (su visais pakeitimais iki 2014-01-30);
27. LR *ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas* 2000 12 21 Nr. IX-110, Žin., 2000, Nr. 111-3574 (su visais pakeitimais iki 2013-07-01);
28. LR *valstybinių šalpos išmokų įstatymas* 1994 11 24 Nr. I-675, Žin., 1994, Nr. 96-1873 (su visais pakeitimais iki 2011-12-30);
29. LR *neįgalųjų socialinės integracijos įstatymas* 1991 11 28 Nr. I-2044, Žin., 1991, Nr. 36-969 (su visais pakeitimais iki 2013-07-23);

30. LR *piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* 2003 07 01 Nr. IX-1675, Žin., 2003, Nr. 73-3352 (su visais pakeitimais iki 2013-12-10);
31. LR *išmokų vaikams įstatymas* 1994 11 03 Nr. I-621, Žin., 1994, Nr. 89-1706 (su visais pakeitimais iki 2012-01-01);
32. LR *valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas* 1992 05 28 Nr. I-2455 Žin., 1992, Nr. 14-378 (su visais pakeitimais iki 2013-06-01);
33. LR *lygių galimybių įstatymas* 2008 06 17 Nr. X-1602, Žin., 2003, Nr. 114-5115
34. LR *moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas* 1998 12 01 Nr. VIII-947, Žin., 1998, Nr. 112-3100 (su visais pakeitimais iki 2013-07-23);
35. LR *seimo rinkimų įstatymas* 1992 07 09 Nr. I-2721, Žin., 1992, Nr. 22-635 (su visais pakeitimais iki 2012-11-15);
36. LR *prezidento rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymas* 2013 11 07 Nr. XII-586, Žin., 2013 Nr. 120-6055;
37. LR *rinkimų į Europos parlamentą įstatymas* 2003 11 20 Nr. IX-1837, Žin., 2003, Nr. 115-5192 (su visais pakeitimais iki 2013-11-26);
38. LR *referendumo įstatymas* 2002 06 04 Nr. IX-929, Žin., 2002, Nr. 64-2570 (su visais pakeitimais iki 2012-11-15);
39. LR *politinių partijų įstatymo pakeitimo įstatymas* 2013 11 26 Nr. XII-614, Žin., 2013 Nr. 128-6513
40. LR *savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas* 1994 07 07 Nr. I-532, Žin., 1994, Nr. 53-996 (su visais pakeitimais iki 2014-01-01);
41. LR *vietos savivaldos įstatymas* 1994 07 07 Nr. I-533, Žin., 1994, Nr. 55-1049 (su visais pakeitimais iki 2014-01-07);
42. 1950 11 04 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7, LR įsigaliojo 1998 11 01, Žin., 2000 Nr. 96-3016

Kiti šaltiniai

43. GJENSIGIDE *Užsieniečių būtinosios pagalbos Lietuvos Respublikoje išlaidų draudimo taisyklės* Nr. 128, 2009 05 21
http://www.gjensidige.lt/files/Taisykles/Uzsienieciu_butinosios_pagalbos_LR_i_slaidu.pdf ;
44. ERGO Insurance SE Lietuvos filialas, *Užsieniečių kelionės draudimo taisyklės* Nr. 043, 2013 06 01
<http://www.ergo.lt/files/U000xxxx%20ergo%20taisykles%20uzsienieciu%20LT%20043.pdf>;
45. Migracijos departamentas (2014) 2013 m. Migracijos metraštis, Vilnius;
46. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos metinės ataskaitos
<http://www.lygybe.lt/lt/metines-tarnybos-ataskaitos.html>